

KMECZKÓ SÁRA

Átalakuló terek: migránssközösségek Nyugat- Európa nagyvárosaiban

RECENZÍÓ

DOI: 10.56699/MT.2024.2.13

ABSZTRAKT

Vannak-e no-go zónák Európában? A válasz összetett és politikailag is rendkívül érzékeny. A Migrációkutató Intézet munkatársai, Sayfo Omar, Marsai Viktor és Veres Kristóf György által írt *Kié itt a tér? Párhuzamos társadalmak és városi zárványok Nyugat-Európában* című könyv hiánypótló kötet, mivel nem csupán Magyarországon, de nemzetközileg is az első tudományos munka, amely tematikusan hasonlítja össze Ausztria, Belgium, Dánia, Franciaország, Hollandia, az Egyesült Királyság, Németország és Svédország, valamint egy külön fejezetben az Amerikai Egyesült Államok egyes városainak bevándorlók lakta kerületeit és a hozzájuk köthető problémákat.

KULCSSZAVAK: bevándorlás, no-go zóna, párhuzamos társadalmak, integráció

Az elmúlt években a párhuzamos társadalmak kérdése Európában a politikai és gyakran a közbeszéd egyik markáns eleme lett, mely nem mentes a szélsőségektől sem: egyesek tagadják, hogy ez érdemi problémát jelentene a kontinensen, míg mások a „no-go zónák” létezéséről és már-már polgárháborús állapotokról beszélnek. A Migrációkutató Intézet munkatársai által jegyzett kötet fő célja, hogy tudományos igényességgel, de olvasható, ismeretterjesztő jelleggel, tematikus blokkokban, komparatív elemzés formájában vizsgálja a jelenséget nyugat-európai és egy fejezet erejéig észak-amerikai példákon keresztül.

A kötet első fejezete a bevándorlók fizikai elkülönülésének hátterét és mintázatait vizsgálja. Bemutatja, hogy a különböző nyugat- és észak-európai országok vizsgált városrészei milyen átalakuláson mentek végig az elmúlt évtizedekben. Az első bevándorlók lakta európai városrészek az 1960-as években alakultak ki, amikor a volt gyarmatokról, valamint államközi munkaerő-kölcsönzési szerződések keretében tömegesen kezdtek ér-

kezni emberek. A befogadó államok őket ekkor az ingatlanok tekintetében legolcsóbb környékeken szállásolták el, amelyek Nagy-Britanniában, Belgiumban, Hollandiában és Ausztriában a rossz infrastruktúrájú munkásnegyedeket, Franciaországban pedig a frissen érkezők számára épített panelvárosokat jelentették. Németországban, Dániában és

Svédországban várostól függően mindkét mintára lehet találni példát. Később a családegyesítésekkel a bevándorlók száma jelentős mértékben megnőtt, majd mivel ezek a városrészek továbbra is viszonylag olcsó lakhatást kínáltak, a frissen érkezők számára is vonzóak bizonyultak. Ezzel párhuzamosan a többségi társadalom tagjai lassan elhagyták ezeket a területeket.

A fejezet tisztázza a különböző országok politikai diskurzusaiban bevett terminológiákat, és végigköveti, miként vált az eredetileg észak-írországi polgárháborús kontextusban használt no-go zónából a bevándorlókörnyékekkel kapcsolatos elnevezés. A könyv szerzői megállapítják, hogy

A könyv szerzői megállapítják, hogy a 2015-ös migrációs hullám nyomán a figyelem középpontjába kerültek a már Európában élő bevándorlók integrációs problémái is, amelyek korábban tabunak számítottak, s így nem lettek a politikai diskurzus részei.

a 2015-ös migrációs hullám nyomán a figyelem középpontjába kerültek a már Európában élő bevándorlók integrációs problémái is, amelyek korábban tabunak számítottak, s így nem lettek a politikai diskurzus részei. Ennek köszönhetően a no-go zóna kifejezés is új értelmet nyert. A köznyelvben immár azokat a városrészeket jelöli, ahol a bevándorlók adják a lakosság többségét, párhuzamos társadalmak alakultak ki, megjelent az etnikai alapú szervezett bűnözés, az átlagosnál rosszabb a közbiztonság, illetve a többségi társadalom egyes csoportjainak szubjektív biztonságérzete nagymértékben megingott. Ezekben a városrészekben a hatóságok nem látják át a belső viszonyokat, munkájuk ellátása során pedig saját elhatározásukból vagy politikai nyomásra más gyakorlatot követnek, mint a többségi társadalom tagjai által lakott városrészekben.

A második fejezet a bevándorlók integrációját hátráltató társadalmi, kulturális és politikai tényezőket elemzi, különös tekintettel az egyes bevándorlóközösségek európaiaktól eltérő identitáskonstrukcióira, valamint arra, hogy a kibocsátó országokból a „házastársimport” és a családegyesítés miként járul hozzá az európaiaktól eltérő kultúra megőrzéséhez. Az integráció sikere vagy kudarca természetesen a befogadó államok által alkalmazott integrációs politikára is jelentős mértékben visszavehető, ezért ennek vizsgálatára a szerzők külön fejezetet szántak.

A harmadik fejezet az európai országok történelmi sajátosságaiból következő integrációs törekvések közötti különbségeket mutatja be, ráirányítva a figyelmet az angolszász multikulturalizmus, a francia asszimilációs politika és a német modell közti eltérésekre. A fejezet továbbá megvizsgálja a bevándorlók lakta városrészekben alkalmazott oktatáspolitikákat, és hogy ezek miként befolyásolják a bevándorlók munkaerőpiaci

részvételét. A szerzők megállapítják, hogy azokban az országokban, ahová az Európán kívüli bevándorlók nagy csoportokban, képzetlen munkaerőként érkeztek (így többek között Németországba, Belgiumba, Hollandiába, Franciaországba és Ausztriába), illetve menekültként fogadták be őket (mint például Németországban és Svédországban), a körükben mért munkanélküliség mindenhol magasabb a többségi társadalom átlagánál. Ennek oka, hogy az Európán kívülről érkezett bevándorlók általában alacsonyabb végzettségűek, és gyakran a diplomáik sem feleltethetők meg az európai egyetemeken kiadottaknak. Emiatt többségük az iparban és a szolgáltatóiparban helyezkedik el, s az általuk betöltött munkakörök más területekkel összehasonlítva jobban ki vannak téve a gazdasági bizonytalanságoknak, válságoknak. A második- és harmadgenerációs bevándorlók elhelyezkedési esélyeit a többségükben bevándorlók lakta városrészek iskoláinak átlagosnál rosszabb színvonala tovább rontja.

Az eltérő hátterű bevándorlók által lakott városrészek természetesen nem egyformák. A negyedik fejezet a negyedek belső kultúráját meghatározó tényezőket elemzi. A szerzők először arra keresik a választ, hogy igaz-e a vélekedés, miszerint bizonyos európai városrészekben már nem lehet elboldogulni a befogadó ország hivatalos nyelvén. A könyv leszögezi, hogy az alacsonyabb társadalmi osztályokból érkező bevándorlók az őshonos lakosságnál általában rosszabbul beszélik a befogadó ország nyelvét, sőt ez a különbség a gyengébb íráskészség formájában még a második és harmadik generációnál is megmarad. Sajátos nyelvjárásuk a bevándorlók lakta városrészekben gyakran általánossá válik. Ugyanakkor ezeket a környékeket különféle országokból érkező emberek lakják, ezért számukra elsősorban a befogadó ország nyelve jelenti a *lingua francát*. Így Európában továbbra sem találunk olyan környéket, ahol ne lehetne elboldogulni a befogadó ország nyelvvel – ez alól a 2015-ös bevándorlóknak otthont adó egyes svéd városrészek képeznek kivételt.

A fejezet azt is megvizsgálja, hogy milyen mintázatokat követ a bevándorlókerületek vallási életének szerveződése. Bár a társadalmi és politikai közbeszéd a bevándorlók kapcsán jellemzően az iszlámra fókuszál, a könyv az Európán kívülről érkező keresztényekre is kitér. A szerzők szólnak arról, hogy a gettósodás, a párhuzamos társadalmak és a no-go zónák problémaköre hasonlóképp érinti a muszlim és nem muszlim (karibi és afrikai keresztény stb.) bevándorlók által lakott környékeket. A muszlim városrészekkel kapcsolatban a kötet megállapítja, hogy ezek arculata és utcai kultúrája, melyet általában nem az iszlám, hanem az adott városrészben lakó etnikai és nemzetiségi csoportok karaktere alakít, korántsem homogén.

A fejezet szól az európai muszlimok vallási szerveződéséről is. A szerzők kiemelik, hogy a nyugat-európai országokban jellemzően nincsenek organikus fejlődésű, a helyi államhoz kötődő muszlim szervezetek, ezért a vallásgyakorlás megszervezését idegen állami szereplők és államokhoz nem kötődő szervezetek irányítják. Európában ma több ezer különféle muszlim szervezet működik, amelyek jellemzően a befogadó ország jogi környezetéhez igazodó formában tevékenykednek. Működésük praktikus okok-

ból a célközönség lakónegyedeire, illetve az általuk könnyen megközelíthető csomópontokra összpontosul. A nagyobb kibocsátó országok, így Törökország és Marokkó diaszpórapolitikájuk keretei között vesznek részt Európában élő állampolgáraik hitéletének megszervezésében. Kisebb számban ugyan, de Algéria, Tunézia, Pakisztán és más

A szerzők kiemelik, hogy a nyugat-európai országokban jellemzően nincsenek organikus fejlődésű, a helyi államhoz kötődő muszlim szervezetek, ezért a vallásgyakorlás megszervezését idegen állami szereplők és államokhoz nem kötődő szervezetek irányítják.

muszlim országok is támogatják mecsetek és muszlim szervezetek működését Európában, jellemzően a kétoldalú kultúrdiplomácia keretei között. Bár diaszpórái nincsenek, sokáig Szaúd-Arábia is meghatározó szerepet játszott a hitélet szervezésében. Az Öböl menti ország ilyen jellegű tevékenysége azonban az elmúlt évek politikai változásai miatt mára erősen mérséklődött. Az Európában is működő, államokhoz nem kötődő számos szervezet és irányzat sorába tartozik többek között a Muszlim Testvériség, a Tablighi Dzsamaat és a szalafiták.

A negyedik fejezet a többségében bevándorlók által lakott városrészekben élők politikai részvételével is foglalkozik. Ezek a városrészek politikailag

általában balra húznak, ugyanis a hetvenes és nyolcvanas években tömegével érkező vendégmunkásokat kezdetben baloldali szakszervezetek karolták fel. Később jellemzően a baloldali politikusok nyitották meg számukra a családegyesítésnek, az állampolgárság megszerzésének és a társadalomba való betagozódásnak a lehetőségét is. A muszlim gyökerű politikusok többnyire szintén baloldali, illetve zöld színekben politizálnak. Az országos politikában a muszlimok társadalmi arányukhoz képest jelenleg még jelentősen alulreprezentáltak, ugyanakkor az önkormányzatoknál már nagyjából számáruknak megfelelően vannak jelen. Miközben a bevándorlók, azon belül a muszlimok politikai részvétele az integrációjuk elmélyülésével párhuzamosan nő, saját politikai pártjaik egyelőre ritkán válnak sikeressé. Ennek oka, hogy a megcélzott szavazóbázis erősen heterogén, identitásukat számos tényező – köztük a nemzetiségük, lakóhelyük, társadalmi helyzetük, vallási irányzatuk, illetve integrációjuk mértéke – határozza meg. Kivételt képez ez alól a holland választásokon 2017 óta sikerrel szereplő, Törökország által támogatott Denk, amely a szocialisták összeomlását követően becsatornázza a bevándorlók szavazatait.

A fejezet megállapítja, hogy a bevándorlók egy részének identitását és világképét a vallás mellett a kilencvenes évek eleje óta jelen lévő, Amerikából érkező hiphop zenei irányzathoz kötődő, baloldali gondolatokkal megtámogatott ellenkultúra is jelentős mértékben meghatározza. Előadói az amerikai formulákat felhasználva fogalmazzák meg társadalmi és politikai elképzeléseiket.

A könyv ötödik fejezete a híradásokban leggyakrabban előforduló és a közvéleményben megjelenő félelmet leginkább tápláló jelenségeket veszi sorra. A szerzők egyrészt

a rendelkezésre álló bűnügyi statisztikákat elemezve megvizsgálják, hogy valóban veszélyesek-e a többségükben bevándorlók lakta városrészek, másrészt a bűnözésnek a bevándorlók bizonyos csoportjaihoz kötődő alfajáról, a klánbűnözésről is szót ejtenek. Megállapítják, hogy nem igaz az a kijelentés, miszerint a bevándorlók által lakott városrészek közbiztonsága statisztikailag mindig rosszabb, mint más városrészeké. Ugyanakkor kivételek szép számmal akadnak (példa erre a stockholmi Rinkeby). A lakók szubjektív biztonságérzete ezzel szemben szinte mindenhol elmarad az átlagtól. Bár több országban, így Németországban is a legrosszabb közbiztonságú környékek nem a bevándorlók lakta városrészek, hanem a belvárosok és a pályaudvarok, az itt lefülelt bűnelkövetők jelentős része bevándorló-hátterű, s többségük az olcsó lakhatást kínáló városrészekben él. A magas bűnözési aránynak a kulturális és gazdasági sajátosságok mellett az is oka, hogy ezeknek a közösségeknek a tagjai az összlakossághoz képest fiatalabbak, így közöttük nagyobb arányban találjuk meg azt a generációt, melynek képviselői az erőszakos bűncselekményeket általában elkövetik. Németországban és Svédországban a klánbűnözés is megjelent, amely jellemzően közel-keleti és afrikai bevándorlócsoporthoz kötődik.

Bár a bevándorlók lakta városrészek a hétköznapokban többnyire nyugodtak, az időnként felszínre törő feszültségek már szinte valamennyi nyugati országban számos alkalommal vezettek zavargásokhoz. A szerzők szerint ezekre a hatóság általában a helyi rendőrség gyakorlata szerint válaszol. Míg Németországban, Nagy-Britanniában és Hollandiában a rendőrök jellemzően erővel lépnek fel a rendbontókkal szemben, addig Franciaországban a negatív társadalmi visszhangtól tartva a határozott válasz többnyire elmarad, Svédországban pedig a rendőrséget teljesen készületlenül érték a 2015 óta előforduló erőszakos megmozdulások.

Az ötödik fejezet a bevándorlók anyaországaiból Európába importált konfliktusokat is elemzi, különös hangsúlyt fektetve a „távnacionalizmus” jelenségére és az egyre erősödő antiszemitizmusra.

Bevándorlók lakta városrészek, gettók, no-go zónák Európán kívül is léteznek. A könyv hatodik, záró fejezete ezért megvizsgálja az Egyesült Államok latinó és az Európába érkező bevándorlók közösségei közti hasonlóságokat és különbségeket.

A *Kié itt a tér? Párhuzamos társadalmak és városi zárványok Nyugat-Európában* összeségében jól strukturált munka, nyelvezete olvasmányos, a felhasznált irodalom mennyisége impresszív, a számos térkép és grafikus ábra pedig jól kiegészíti a szöveget.

Sayfo Omar – Marsai Viktor – Veres Kristóf György: Kié itt a tér? Párhuzamos társadalmak és városi zárványok Nyugat-Európában, Budapest, MCC Press, 2024

Transforming Spaces: Migrant Communities in Large Western European Cities

ABSTRACT

Are there any no-go zones in Europe? The answer is complex and politically sensitive. The book entitled 'Who does this space belong to? Parallel Societies and Social Enclaves in Western Europe', written by Omar Sayfo, Viktor Marsai and Kristóf György Veres from the Migration Research Institute, stands out as a remarkable and unique piece of work, as this is the first academic volume not only in Hungary but also internationally that offers a thematic comparison between the immigrant neighbourhoods of Austria, Belgium, Denmark, France, the Netherlands, the United Kingdom, Germany, Sweden, and the United States of America, and the problems associated with them.

KEYWORDS: immigration, no-go zones, parallel societies, integration

KMECZKÓ SÁRA | Iszlám tanulmányok szakos bölcseész, biztonság- és védelempolitikai szakreferens, hadtudományi doktorandusz, a Migrációkutató Intézet kutatója.